

Lähdekielen vaikutus ja kielitaitotasot: paikallissijojen kehitys oppijansuomessa

KEATY SIIVELT

Tallinnan yliopisto

SANNA MUSTONEN

Jyväskylän yliopisto

Tiivistelmä. Artikkelissa tarkastelemme, millaista funktioltaan konkreettisten ja abstraktien paikallissijojen käyttö on oppijansuomessa. Tutkimuksen lähtökohtana on Eurooppalainen viitekehys: kielten oppiminen, opettaminen, arviointi (2003, tästä lähtien EVK) ja sen kielitaitotasot A1–C2. Tavoitteena on selvittää, miten eri kielitaitotasoilla olevat oppijat käyttävät suomen paikallissijoja ja millainen on läheisen sukukielen viron mahdollinen vaikutus paikallissijojen käytön kehittymiseen kielitaitotasoittain. Tutkimusaineisto koostuu Oulun Kansainvälisen oppijansuomen korpuksen (ICLFI¹) vironkielisten oppijoiden osakorpuksen ja YKI-tutkintojen korpuksen kirjallisista teksteistä. Aineistoa analysoidaan kolmessa ulottuvuudessa: taajuus, tarkkuus ja distribuutio. Tulokset osoittavat, että kaikki oppijat käyttävät eniten paikallissijojen konkreettisia funktioita. Konkreettisten funktioiden taajuus laskee taitotason noustessa kun taas abstrakti käyttö nousee. Lähdekielen vaikutus on havaittavissa sekä taajuuden että tarkkuuden kehityksessä. Vironkieliset suomenoppijat saavuttavat kohdekielisen taidon muita äidinkieliä puhuvia nopeammin: kohdekielenmukaisten muotojen osuus on vähintään 89 % jo A2-tasolla. Viron yleinen vaikutus suomen paikallissijojen oppimiseen on ensisijaisesti positiivista.

¹ <http://www oulu.fi/hutk/sutvi/oppijankieli/> (24.7.2013).

Avainsanat: toisen kielen omaksuminen; oppijankieli; kieltenvälinen vaikutus; paikallissijat; konseptuaalinen semantiikka; suomi; viro

1. Johdanto

Jo kauan on haluttu selvittää, miten aiemmin opittu kieli vaikuttaa uuden oppimiseen, mikä on kielten välinen vaikutus (engl. *crosslinguistic influence*) (Jarvis & Pavlenko 2008: 1–3). Sitä on pitkälti käsitelty ainoastaan lähdekielen eli ensimmäisenä omaksutun kielen negatiivisena vaikutuksena kohdekieleen eli opittavaan/omaksuttavaan kieleen. Vasta 1960–1980-luvulla esiin nousi ajatus lähdekielen myönteisestä vaikutuksesta. Lähdekielen vaikutuksesta on yleensä käytetty termiä *transfer* eli siirtovaikutus. Se ei itsessään ole negatiivista eikä positiivista, vaan sen lopputulosta voidaan pitää kohdekielen kannalta joko myönteisenä tai kielteisenä (Sajavaara 2006: 11). Negatiivisesta siirtovaikutuksesta käytetään termiä *interferenssi*. Perinteinen kontrastiivinen analyysi tuo esiin sekä kielten väliset eroavaisuudet että samankaltaisuudet, jotka luovat mahdollisuuden siirtovaikutukselle. Kun lähde- ja kohdekielet konvergoivat, tuloksena voi olla positiivinen siirtovaikutus; negatiivinen siirtovaikutus taas syntyy, kun lähde- ja kohdekielet divergoivat.

Kontrastiivisen analyysin selvittämiä kieltenvälisiä rakenteellisia eroja pidettiin vuosia siirtovaikutuksen ainoana aiheuttajana. Vasta viime vuosikymmeninä on myös alettu puhua kieltenvälisen samankaltaisuuden (engl. *cross-linguistic similarity*) tärkeydestä. Oppimisprosessissa oppija yrittää ensinnä löytää jotain sellaista, josta hänellä on jo tietoa, ja vasta tällaisen informaation puuttuessa hän alkaa analysoida kieltenvälisiä eroja (Ringbom 2007: 1–2). Kontrastiivinen analyysi nostaa esiin kieltenvälisen samankaltaisuuden, josta Ringbom käyttää termiä todellinen samankaltaisuus (engl. *objective similarity*). Kyse on siis kielen rakenteellisten elementtien samankaltaisuudesta. Esimerkiksi elatiivin päätte on virossa ja suomessa samankaltainen: virossa

-st ja suomessa -stA. Oppijan näkökulmasta ovat silti merkittävämpiä havaittu (engl. *perceived similarity*) ja oletettu samankaltaisuus (engl. *assumed similarity*), jotka ovat molemmat pitkälti henkilökohtaisia. Oppija voi tietyissä tapauksissa havaita persoonasta ja aikaisemmasta kielenoppimiskokemuksesta johtuen lähde- ja kohdekielen välillä sekä samankaltaisuuksia että eroavaisuuksia.

Tämä artikkeli keskittyy kahden oppijansuomen korpusaineiston vertailuun. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaista on suomen paikallissijojen kehitys oppijansuomessa. Eri aineistojen vertailulla pyritään myös hahmottamaan lähdekielen mahdollinen vaikutus läheisen sukukielen oppimiseen.

Paikallissijojen käyttö antaa mahdollisuuden tutkia sekä kielteistä että myönteistä lähdekielen vaikutusta, mikä on lähdekielen vaikutuksen ja oppijan kielitaitotason suhteen tutkimisen kannalta metodologisesti ensisijaisen tärkeää (Kaivapalu & Martin 2007: 134). Artikkelissa keskitymme seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Millaista on paikallissijojen käytön taajuuden, tarkkuuden ja distribuution kehitys taitotasoittain?
- Vaikuttaako lähdekieli suomen paikallissijojen oppimiseen? Miten?
- Opitaanko spatiaalinen kenttä ennen sijojen abstraktimpia käyttöjä?

Paikallissijojen kehitystä taitotasoittain tarkastelemme konseptuaalisesta näkökulmasta: konkreettisen käytön kehittymisestä abstraktiin käyttöön. Lähdekielen vaikutuksen selvittämisessä lähtökohtana on kieltenvälinen samankaltaisuus.

2. Suomen ja viron paikallissijojen vertailua

Semanttisten rakenteiden kielentäminen tai kielentämättä jättäminen on erilaista joka kielessä, joten kielenoppija joutuu kohdekieltä oppiessa hahmottamaan maailman uudelleen. Läheinen sukukieli auttaa tässä: suomen ja viron paikallissijajärjestelmät ovat niin samankaltaiset, että

vironkielisen oppijan ei tarvitse rakentaa järjestelmää uudelleen aivan alusta vaan hän pystyy hahmottamaan sitä lähdekielensä avulla.

Suomi ja viro ovat molemmat agglutinoivia kieliä, eli niille on luonteenomaista liittää taivutuselementit suoraan vartaloon. Myös taipuvien sanojen paradigmatyypin määräytymiseen vaikuttavat samat tekijät: astevaihtelu, tavulukku, nominatiivi ja/tai vartalon loppuäänne/äänteet, virossa myös kvantiteetti (Remes 1995: 69–73; 1983: 67). Tästä syystä molempien kielten puhujat ovat tottuneet kielen käytössä morfologisten muotojen runsauteen ja taivutusvartalojen vaihteluun.

Suomessa ja virossa luokitellaan varsinaisiksi paikallissijoiksi inessiivi, illatiivi, elatiivi, adessiivi, allatiivi ja ablatiivi. Niiden lisäksi puhutaan suomessa ns. yleisistä paikallissijoista essiivistä, partitiivista ja translatiivista, joista kaksi – essiivi ja translatiivi – ovat samoissa funktioissa käytössä myös virossa. Varsinaisilla paikallissijoilla ilmaistaan molemmissa kielissä ensisijaisesti paikkaa, sijaintia tai sen muutosta mutta myös omistusta, välinettä, aikaa, tapaa tai syytä (ISK § 1235; EKG § 27).

Historiallisesti paikallissijajärjestelmät suomessa ja virossa eivät poikkea toisistaan, sillä kummassakin kielessä on kaksi rinnakkaista sarjaa – sisä- ja ulkopaikallissijat – ja peruserkityksessään ne ilmaisevat paikkaa ja suuntaa.

Suomen ja viron paikallissijojen jakautuminen olo-, ero- ja muutos-sijoihin sekä sisäisiin, ulkoisiin ja abstrakteihin (tai yleisiin) voidaan kuvata taulukon avulla (ks. taulukko 1) (Siro 1964: 29; ISK § 1223, 1235; P. Leino 2001: 59; EKG § 27):

Morfologisesti eivät suomen ja viron sijapäätteet juuri eroa toisistaan (taulukko 1). Virosta puuttuvat kuitenkin illatiivin pitkät vokaalit, mikä voi johtaa sijapäätteiden sekoittumiseen (1–2) (Siivelt 2009: 42).

- (1) Menen **koulun** jalan.
- (2) Koulun **loppetamiseen** jälkeen tuli minusta **Tallinnaan yliopistoon** ylioppilainen.

TAULUKKO 1. Suomen ja viron paikallissijat

Sija	OLO (AT)		ERO (FROM)		TULO (TO)	
	suomi	viro	suomi	viro	suomi	viro
SISÄ	inessiivi		elatiivi		illatiivi	
	-ssA	-s	-stA	-st	-(h)Vn -seen	-sse lyhyt illatiivi
ULKO	adessiivi		ablatiivi		allatiivi	
	-llA	-l	-ltA	-lt	-lle	-le
ABST- RAKTIT/ YLEISET	essiivi		(partitiivi)		translatiivi	
	-nA	-na	-A -tA		-ksi	-ks

Suomen illatiivipäätteitä vastaa virossa vain yksi päätte. Tietyillä sanoilla on virossa lisäksi lyhyt illatiivivariantti, kuten vir. *pessa* ‘pesään’). Näenäistä fonologista yhtäläisyyttä löytyy myös suomen inessiivin -ssA ja viron illatiivipäätteen -sse välillä.

Suomen ja viron erilliskehityksen aikana ovan sijojen funktiot kuitenkin muuttuneet joissakin kohdin toisistaan poikkeaviksi. Erot paikallissijojen käytössä ovat pitkälti tapauskohtaisia ja huonosti yleistettävissä, erityisesti oppijoiden näkökulmasta (Mikone 2010: 23). Viro näyttää suosivan ulko-, suomi sisäpaikallissijoja (Mikone 2010: 25). Mikone nostaa esiin mm. seuraavan funktionaalisen eroavaisuuden suomessa ja virossa.

Suomessa adessiivilla voidaan ilmaista toimintaa, jota ei rajata tai jonka sisältöä ei tiedetä. Tämä korostuu varsinkin instituutioista puhuttaessa, jolloin sisäpaikallissija voi tarkoittaa olemista kyseisessä paikassa (sisätiloissa) jotakin konkreettista tarkoitusta varten ja ulkopaikallissija siellä olemista muuta tarkoitusta varten; esim. koulussa – koululla. (Mikone 2010: 26–27)

Jakauma sisä- ja ulkopaikallissijoihin ei ole kielissä tiukka ja riippuu monissa tapauksissa vain konkreettisesta lekseemistä.

3. Paikallissijojen tutkimus konseptuaalisesta näkökulmasta

Suomen paikallissijojen semantiikkaa on tutkittu paljonkin kognitiivisesta näkökulmasta (esim. P. Leino 1989; P. Leino & Onikki 1992; Lauranto 1997; Huumo 1997; Onikki-Rantajääskö 2001; J. Leino 2003). Sekä sisä- että ulkopaikallissijoilla voidaan ilmaista eri kognitiivisille alueille (tai semanttisille kentille) sijoittuvia suhteita (P. Leino 2001: 62–63). Sijasjarjat eivät yleensä ole vapaassa vaihtelussa keskenään, vaan sisä- ja ulkopaikallissijojen oppositiolla on eri semanttisilla kentillä erilaisia tehtäviä (Onikki-Rantajääskö 2001: 15, 123).

Tässä artikkelissa tarkastellaan, millaisia sijavalintoja oppijat tekevät eri semanttisilla kentillä. Aineistoa käsitellään käyttäen apuna konseptuaalisen semantiikan (Jackendoff 1983) käsitteistöä, vaikka tämän teorian kielikäsitteeseen ei muutoin vahvasti nojaututakaan. Aineisto on luokiteltu konkreettisiin paikanilmauksiin, joihin viitataan konseptuaalisen semantiikan käsitteellä *spatiaalinen kenttä* (SPAT), sekä abstrakteihin olotilan tai toiminnan ilmauksiin, joihin viitataan käsitteellä *sirkumstantiaalinen* (CIRC) (ks. ilmaustyyppistä tarkemmin Onikki-Rantajääskö 2001: 72). Lisäksi ilmausten staattisuutta kuvataan käsitteellä AT ja dynaamista suuntaa käsitteillä TO ja FROM. Konseptuaalisen semantiikan käsitteistö – yksinkertaistettuna ja sovellettuna – toimii siis metakielenä.

Tarkastelun kohteeksi on valittu juuri spatiaalinen ja sirkumstantiaalinen kenttä, koska niiden muotokeinot ovat toisilleen pitkälti analogisia, joten ne noudattavat lokalistista hypoteesia: abstrakti tila tai liike hahmotetaan konkreettisen tilan tai liikkeen kautta. Lokalistinen hypoteesi (tai muodon spatiaalistuksen hypoteesi) on kognitiivisessa semantiikassa yleinen näkökulma (ks. esim. Jackendoff 1983; P. Leino & Onikki 1992: 40; Siro 1977; Langacker 1991: 13–14; Onikki-Rantajääskö 2001: 71; Lakoff 1987). Spatiaalisten suhteiden on siis yleisesti katsottu toimivan kaiken kognitiivisen hahmottamisen pohjana, millä sen perusluonteisuus voidaan perustella (Lauerma 1990: 108).

Tämä ei merkitse sitä, ettei sijajärjestelmä olisi monin paikoin aukkoinen tai että merkitykset välttämättä hahmottuisivat kielenkäyttäjille metaforisina.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan paikallissijojen spatiaalista ja sirkumstantiaalista käyttöä. ISK nimeää lokatiivisiksi adverbiaaleiksi paikan (*kaupungissa*), väylän (*laatikoista sankoihin*) ja mentaalisen tai fyysisen tilan (*umpijäässä*, *unessa*) ilmaukset. Paikan adverbiaali ilmaisee siis entiteetin konkreettista tai abstraktia sijaintia jossakin tai siirtymistä johonkin tai pois jostakin (ISK § 981–984). Tässä tutkimuksessa luokitellaan spatiaalisiksi ilmauksiksi konkreettisten sijaintien ja niiden muutosten ilmaukset.

Suuntasijoja käytetään myös niin, että ne eivät merkitse siirtymää. Esim. verbien *etsiä* ja *löytää* verbien kanssa erosijan sekä *jäämistä* tai *jättämistä* merkitsevien verbien kanssa tulosijan voidaan tulkita ilmaisevan tekijän tai puhujan näkökulmaa, ei kohteen siirtymistä (*Etsin avaimia laukusta; löysin ne taskusta. Avaimet jäivät / unohtuivat kotiin.*) Tällaiset ilmaukset on aineistossa luokiteltu AT-käyttöiksi. (Suuntaisen sijan valinnasta tällaisissa tapauksissa ks. esim. Tunkelo 1931; Rahkonen 1977; Hakulinen 1979; Dahl 1987; Fong 1998; Croft 2001: 116–117; Huumo 2006; Huumo 2007.) Spatiaalisiin ilmauksiin on laskettu myös selkeästi lokatiiviset adverbit (*lähellä, täällä, tässä, missä...*).

Tässä tutkimuksessa luokitellaan sirkumstantiaaliseen kenttään kuuluviksi ne nominivartaloiset paikallissijailmaukset, jotka kuvaavat elollisen tai elottoman subjektin toimintaa tai olotilaa.

Toiminnan ilmauksissa vartalosana ilmaisee tyypillisesti toiminnan kohteen, joista etenkin nautintoaineet muodostavat produktiivisen ryhmän (*kahvilla, kalaan, ostoksille, retkellä*), välineen (*puhelimessa*), paikan (*sairaalassa, häissä*) tai toimijan (*lääkärissä, vahdissa*) roolin. Nämä ilmaukset saavat toiminnantilan merkityksen metonyymisesti, ja niissä näkyy selkeimmin jatkumo spatiaalisista ilmauksista sirkumstantiaaliin. Motivoivana linkkinä on kehys, jossa tietyn tyyppinen toiminta liitetään tekopaikkaan. (Onikki-Rantajääskö 2001: 72–82.) Toiminnan ilmausten vartalosana voi olla myös deverbaali (*työssä, myynnissä,*

pesulla)². Nämä ilmaukset poikkeavat metonyymisistä siten, että niille ei voi antaa spatiaalista tulkintaa. Myös niiden voidaan kuitenkin osoittaa motivoituvan spatiaalisista ilmauksista (Onikki-Rantajääskö 2001: 82–83.)

Suurimmat olotilanilmausr ryhmät muodostavat psykofyysisen tilan (*pystyssä, järjestyksessä, peloissaan, pahoillaan, humalassa, unessa, oikeassa*) ja fysikaalis-funktionaalisen tilan (*tallessa, tulessa, matkoilla, lomalla, menossa, voitolla*) ilmaukset, joista polyseemisesti johtuvat myös sosiaalisen tilan ilmaukset (*vaikeuksissa, naimisissa*). (Onikki-Rantajääskö 2001: 72, 90–119; ISK § 923, 934, 1195.)

Sirkumstantiaalisissa ilmauksissa käytetään sekä sisä- että ulkopai-kallissijoja; mikään yksiselitteinen semanttinen syy ei selitä sijasarjojen työnjakoa (ks. ISK § 1245, Onikki-Rantajääskö 2001: 17). Kuten spati-aalisella, myös sirkumstantiaalisella kentällä sijat ketjuuntuvat suun-nan mukaan symmetrisesti. Olosijoilla ilmaistaan toimimista ja tilaa (*iloisena, järjestyksessä, kuumeessa, vartijana*) (Onikki 1990: 223–226; ISK § 968) ja ero- ja tulosijoilla toiminnan tai olotilan muutosta (*para-nin syövästä, tulin iloiseksi*). Erosijojen käyttö on sirkumstantiaalisessa kentässä – kuten kaikissa tilanilmauksissa – tulosijoja vähäisempää ja pitkälle konventionaalistunutta. (ISK § 978, 983, 984, 1259; Onikki 1990: 240–242; Onikki-Rantajääskö 2001: 22.) Osa sirkumstantiaalisista ilmauksista muodostaa produktiivisia ryhmiä, osa niistä on kiteytymiä (Onikki 1990: 245; Onikki-Rantajääskö 2001: 43). Esimerkiksi tulo-sijoista translatiivivia voidaan käyttää myös staattisena tilan ilmauksena tapauksissa, joissa kerrotaan, miksi jokin nimetään, tulkitaan tai tarkoi-tetaan: *Häntä kutsutaan Tintiksi*. (ISK § 1259.) Aineistossa ovat yleisiä *englanniksi, suomeksi* -tyyppiset ilmaukset.

Sirkumstantiaalisina käsitellään myös ilmauksia, joissa tapahtuu fik-tiivinen liike kognitiivisen toiminnan seurauksena. Tällaisen ryhmän muodostavat etenkin havaintoverbien kanssa käytettävät paikallissijaiset ilmaukset. Erosijalla ilmaistaan tiedon tai muunlaisen havainnon lähde,

² Tähän joukkoon voisi periaatteessa sisällyttää MA-infinitiivin, mutta olemme jät-täneet sen tarkastelun ulkopuolelle.

“funktionaalinen paikka”: *luin lehdestä, katso netistä*. (Ks. Huumo 2007.) Aineistoon ei ole laskettu tapauksia, joissa suuntaisuutta on vaikea hahmottaa ja jotka on opittava lähinnä rektioina.

4. Kieltenvälinen vaikutus

Kieltenvälistä formaalista ja funktionaalista yhtäläisyyttä esiintyy vain hyvin läheisissä sukulaiskielissä kuten tietyissä tapauksissa virossa ja suomessa. Tämä antaa mahdollisuuden positiiviseen lähdekielen vaikutukseen kaikilla kolmella tasolla: kielellisen elementin tasolla (engl. *item level*), systeemin tasolla (engl. *system level*) ja yleisellä tasolla (engl. *overall level*). (Ringbom 2007: 6, 54–58.)

Siirtovaikutus elementin tasolla ilmenee oppijan produktissa leksikaalisen kokonaisuuden, foneemin, morfeemin, syntaktisen yksikön tai fraasin siirtymisenä lähdekielestä kohdekieleen. Systeemin tason siirtovaikutus tarkoittaa tiedon abstraktien järjestysperiaatteiden siirtymistä kielestä toiseen: siirtovaikutus sijoittuu prosessin tasolle. Yleisen tason siirtovaikutuksessa on kyse pitkälti siitä, miten elementin ja järjestelmän taso vaikuttavat yhdessä ja kuinka paljon kieltenvälistä samankaltaisuutta oppija pystyy hahmottamaan kaikilla kielijärjestelmän osa-alueilla. (Ringbom 2007: 56–57.) Vironkielisten suomen kielen oppimisessa/tuottamisessa esiintyy sekä systeemin että elementin tason siirtovaikutusta: yhtäläisyyksiä löytyy kirjoitusjärjestelmän, fonologian, sanaston, taivutusjärjestelmän ja syntaksin osa-alueilla.

5. Aineisto ja menetelmät

Tässä artikkelissa tarkastellaan rinnakkain kahta erilaista suomen oppijoilta kerättyä aineistoa: Cefling-tutkimushankkeen³ aikuisten aineistoa sekä vironkielisten oppijoiden ICLFI-aineistoa. Aikuisten aineisto koostuu yleisten kielitutkintojen suorituksista (tästä eteenpäin YKI-aineisto),

³ Cefling – Linguistic Basis of the Common European Framework for L2 English and L2 Finnish, project pages <https://www.jyu.fi/hum/laitokset/kielit/cefling/en> (24.7.2013).

jotka on valikoitu tuhansia suorituksia sisältävästä korpuksesta. Lähdekielten kirjo on laaja, samoin maassa oleskeluaika, koulutustausta, sosioekonominen asema jne. Tällaiset seikat eivät siis toimi tutkimuksessa varsinaisina taustamuuttujina. Lähtökohtana on ennemminkin se, että aineisto edustaa heterogeenista suomi toisena kielenä -oppijoiden joukkoa.

YKI-aineisto on arvioitu Viitekehyksen kuusiportaiselle taitotasoteikolle (A1–C2). YKI-aineisto on kirjoitettu testitilanteissa, ja vain kyllin yhdenmukaisen arvion saaneet tekstit on kelpuutettu osaksi aineistoa: joko kolme arvioijaa on antanut saman EVK-arvion, tai kaksi arvioijaa on antanut saman arvion ja yksi arvion, joka poikkeaa yhden tason verran toisista. YKI-aineistoa on myös arvioitu osin uudestaan: testeissä on mahdollista saada vain testitason määrittelemät tasot (perustasolla alle 1, 1 tai 2 = alle A1, A1 tai A2; keskitasolla alle 3, 3 tai 4; ylimmällä tasolla alle 5, 5 tai 6). Näin ollen aineistossa on ollut tekstejä, jotka ovat saaneet arvion 2 = A2 tai 4 = B2, mutta jotka koko skaalaa käytettäessä saisivat ylemmän tasoarvion. Tällaiset tekstit on seulottu aineistosta mahdollisimman tarkkaan ja arvioitu uudestaan.

ICLFI-aineisto on kerätty Kansainvälisestä oppijansuomen korpuksesta (*International Corpus of Learner Finnish* – ICLFI; Jantunen 2011). Kyseessä on suomi vieraana kielenä -aineisto. Aineisto koostuu vironkielisten yliopistotason suomen oppijoiden kirjallisista teksteistä. Aineiston valinnassa on pyritty kontrolloimaan mahdollisimman paljon lähdekielen vaikutuksen kannalta olennaisia taustamuuttujia, kuten sukupuoli, äidinkieli, kohdekielen osaamisen taso, ikä jne. (Jarvis 2000: 260–261.) Vironkielisten aineisto on kerätty sekä testi- että opetustilanteissa, ja tekstilaji vaihtelee taitotasoin oppijoiden kehityksen mukaan. Tekstit on luokiteltu taitotasoin yleiseurooppalaisen viitekehyksen (EVK 2003) kielitaitotasojen A1–C2 mukaan. Koska ICLFI-korpusaineiston taitotasojen arviointi on vielä kesken, on tutkimuksessa käytetty vain tekstejä, jotka on arvioinut vähintään kaksi koulutettua Yleisten kielitutkintojen arvioijaa. Tämän tutkimuksen ICLFI-aineistoon on kerätty tekstit, joissa vähintään kahden arvioijan mielipiteet

kohtaavat. Kun kahden arvioijan mielipiteet eroavat yhden kielitaitotason verran (esimerkiksi yhden arvioijan mielestä teksti on A2-, toisen arvion mukaan B1-tasolla), teksti on luokitettu alempaan taitotasoon kuuluvaksi, koska jo saavutettu alempi taso on joka tapauksessa ylemmän tason edellytyksenä. Aineistosta on jätetty pois A1-tason tekstit ja tekstit, joiden arvioinnit eroavat vähintään kahden tason verran.

YKI-aineiston tehtävänannoissa on pyritty simuloimaan erilaisia kielenkäyttötilanteita. Kaikilla aineiston kielitaitotasoilla on mahdollisimman sama määrä epämuodollisia viestejä, muodollisia viestejä sekä mielipidekirjoituksia. Näin on pyritty häivyttämään tekstilajien vaikutus kielenpiirteiden esiintymiseen: kaikilla tasoilla eri tekstilajeja on monipuolisesti. ICLFI-aineiston tekstit ovat sekä fiktiivisiä (kertomus, kuvaus, kirje) että ei-fiktiivisiä (referaatti, raportti, essee, arvostelu).

Suomen kielen kehittymistä tarkastellaan pseudopitkittäisasetelman avulla: aineistoa ei ole kerätty pitkältä aikaväliltä samoilta henkilöiltä, vaan aineisto koostuu peräkkäisten tasojen tuotoksista.

TAULUKKO 2. YKI- ja ICLFI-aineistojen kokonaissanemäärät

Kielitaitotaso	YKI	ICLFI
A1	4974	477
A2	5702	18 205
B1	10 861	30 829
B2	9080	30 696
C1	11 550	4526
C2	10 852	1454

Kaikki YKI-aineistoon valitut tekstit on litteroitu CHILDES-tekstikorpukseen. Tämän jälkeen aineisto on koodattu Clan-ohjelmalla. Koodien (aineiston alustavan luokittelun) perusteena on ollut konseptuaalisen semantiikan käsitteistö, jonka avulla on mahdollista kuvata suomen kielessä sijapäätteillä ilmaistavissa olevat konkreettisen ja abstraktisen tilan ja suunnan merkitykset. ICLFI-aineisto on koodattu

morfosyntaktisesti Connexor-ohjelmalla, jonka jälkeen paikallissijat on luokiteltu funktioittain. Aineiston paikallissijailmaukset on siis luokiteltu käsin merkitysten, ei tarkan muodon (tietyn sijan) perusteella.

Artikkelissa tarkastelemme paikallissijojen kehitystä kolmen ulottuvuuden näkökulmasta: taajuus, tarkkuus ja distribuutio. Taajuus lasketaan kvantitatiivisesti kieliaineksen esiintymiskerroista 1000:ta sanetta kohti. Tarkkuudella tarkoitetaan kielenaineksen käyttöä kohdekielen kaltaisessa kontekstissa. Kohdekielisiksi muodoiksi on laskettu siis kaikki ilmaukset, joissa sijavalinta on kohdekielen mukainen. Luokitteluun eivät vaikuta ei-kohdekielisyydet kuten morfofonologisessa vaihtelussa, vartalon asussa (*barissa*), päätteiden ja liitteiden järjestyksessä (*perhenissä*) tai sijapäätteen täsmällisessä muodostuksessa (*kurssila*, *kurssillä*). Ei-kohdekielisiksi käytöiksi on laskettu tapaukset, joissa sijaa ei ole merkitty lainkaan tai se ei ole funktioltaan tavoiteltu: esimerkiksi *maksu on myöhä* ‘myöhässä’ tai *olin pari viikkoa työmatkalle*. Distribuutiolla tarkoitetaan mallissa kieliaineksen kompleksisuuden kehitystä. Tässä yhteydessä distribuutio tarkoittaa sekä variaatiota että kompleksisuutta. Artikkelissa tarkastelemme distribuutiona sekä paikallissijojen merkitysten kehitystä konkreettisista abstrakteihin käsitteisiin että leksi-kaalista variaatiota.

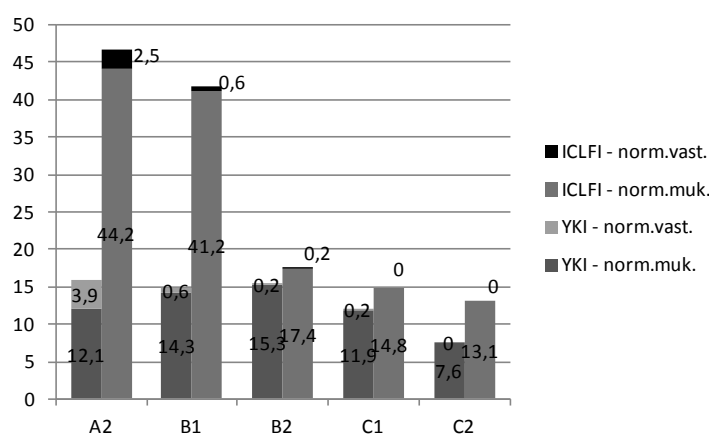
6. Tuloksia

Tässä luvussa esitellään paikallissijojen käytön kehitys taitotasoittain molemmissa aineistoissa sekä konkreettisissa että abstrakteissa funktioissa. Aineistojen tuloksia verrataan toisiinsa mahdollisen lähdekielen vaikutuksen selvittämiseksi. Esimerkkilauseet on poimittu kummastakin korpuksesta ja sulkeissa on esitetty taitotaso.

6.1. Sijojen konkreettinen käyttö

Sijojen käyttö vakiintuu kohdekieliseksi vironkielisillä suomenoppijoilla huomattavasti nopeammin kuin YKI-aineiston suomenoppijoilla, joiden lähdekieli vaihtelee. Etenkin sijojen suuntaisten käyttöjen tarkkuus, SPAT TO ja SPAT FROM, horjuvat YKI-aineiston oppijoilla C-tasolle saakka, kun taas vironkielisillä sijavalinta on kohdekielinen lähes alusta saakka.

Tulokset näkyvät kuviossa eri tavoin väritettyinä pylväinä: vasemmanpuolisessa pylväässä näkyy YKI-aineiston kohdekielen mukaisten ja vastaisten SPAT AT -funktioisten saneiden määrä 1000:ta sanetta kohdin. Oikeanpuolinen pylväs esittää ICLFI-aineiston arvoja. A2-tasolla YKI-aineiston norminmukaisten muotojen taajuus on 12,1, ICLFI-aineistossa 44,2; norminvastaisten osuus taas vastaavasti 3,9 ja 2,5.

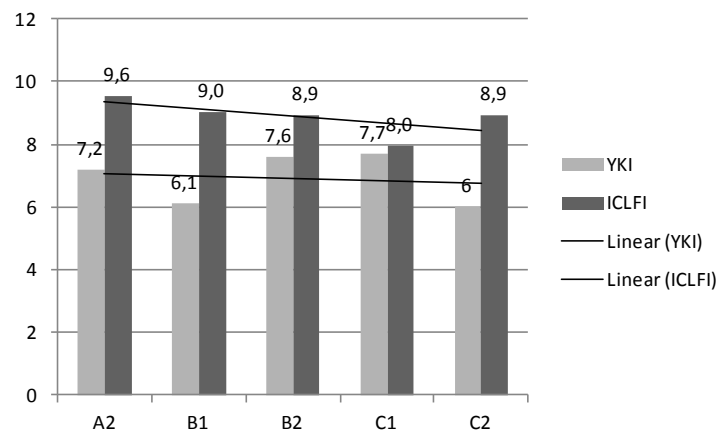


KUVIO 1. Kohdekielen mukaiset ja vastaiset SPAT AT -käyttöfrekvenssit (taajuus/1000 sanetta) YKI- ja ICLFI- aineistoissa

Sijojen spatiaalisen käytön frekvenssi kehittyy suurin piirtein samalla tavoin ICLFI- ja YKI-aineistoissa. SPAT AT – kaikkein konkreettisinkin funktio – vakiintuu sekä vironkielisillä että YKI-aineiston oppijoilla samalla tapaa (kuvio 1): A-tasolla käyttöä on eniten, ja taitotason noustessa frekvenssi laskee. Horjuntaa tarkkuudessa on kuitenkin YKI-aineiston informanteilla hieman enemmän (B1-tasolle saakka) kuin vironkielisillä oppijoilla. Vironkielisten aineistossa on huomattavaa SPAT AT -funktion suurempi taajuus tasoilla A2 ja B1 verrattuna YKI-aineistoon. B1-tason

jälkeen spatiaalisuutta ilmaisevien sijojen määrä laskee jyrkästi. Todennäköisesti on kyse ICLFI-aineiston tehtävänantojen vaihtelusta: A1–B1-taitotasolla on hallitsevana tekstityyppinä kuvaus (esim. *Kerro huoneestasi/päivästäsi/perheestäsi*). Tasolla B2 hallitsevana tekstilajina on essee.

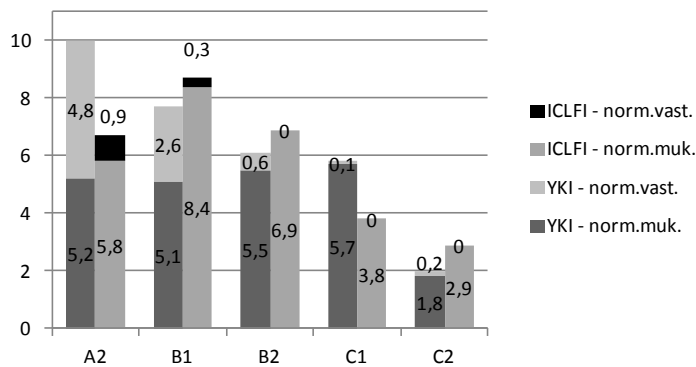
Variaation kehitys taitotasoinen on melko samanlaista YKI- ja ICLFI-aineistoissa (kuvio 2). Vasemmanpuolinen pylväs esittää eri saneiden esiintymismäärien taajuuden SPAT AT -funktioissa 1000:ta sanetta kohdin YKI-aineistossa. Oikeanpuolinen pylväs taas ICLFI-aineistossa. A2-tasolla YKI-aineistossa eri saneiden esiintymistaajuus on 7,2, ICLFI-aineistossa 9,6.



KUVIO 2. SPAT AT -funktioisten sijailmausten leksikaalisen variaation frekvenssit (taajuus/1000 sanetta) YKI- ja ICLFI-aineistoissa

Vironkielisten leksikaalinen variaatio on kaikilla taitotasolla vähän laajempaa kuin muita äidinkieliä puhuvilla, mutta variaatio laskee taitotason noustessa. Muita äidinkieliä puhuvilla ei ole variaation suoraviivaista kehitystä B2- ja C1-tasoilla.

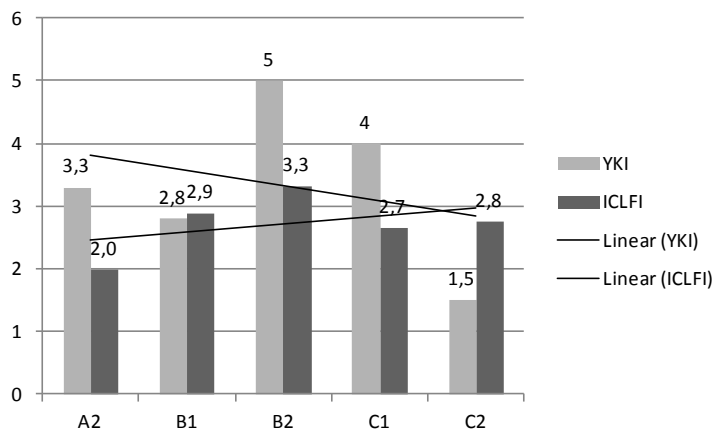
SPAT TO -funktion osalta käyttömäärien tendenssi on vironkielisillä ja YKI-aineiston oppijoilla melko samanlainen: TO-funktiota käytetään alusta saakka. B1-tasolla sen käyttö vironkielisillä hieman nousee mutta sitten taas laskee tasolta toiselle kuten YKI-aineistossa (kuvio 3).



KUVIO 3. Kohdekielen mukaiset ja vastaiset SPAT TO -käyttöfrekvenssit (taajuus/1000 sanetta) YKI- ja ICLFI- aineistoissa

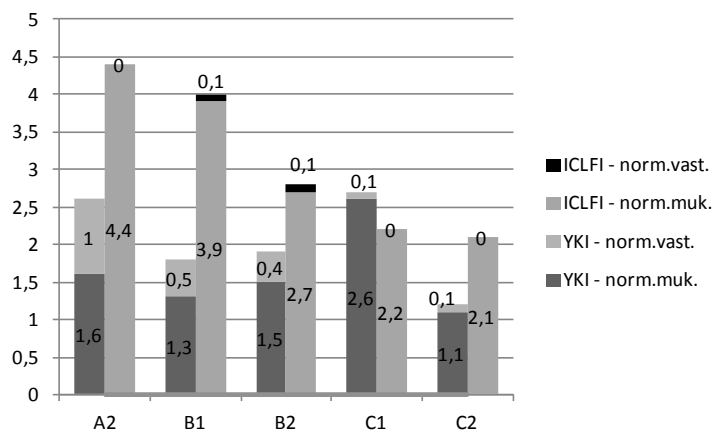
Iso ero aineistoissa on kuitenkin siinä, miten pian sijavalinta alkaa olla kohdekielinen: YKI-aineistossa A1-tason ilmauksista vain puolet on kohdekielisiä, ja horjuntaa on C-tasolle saakka; vironkielisillä horjuntaa ei ole enää B1-tason jälkeen. Kohdekielinen käyttö yltää muita äidinkieliä puhuvilla 80 %:iin B1-tasolla, vironkielisillä jo A2-tasolla.

Leksikaalisen variaation kehitys SPAT TO -funktiossa ei ole suoraviivaista: YKI-aineistossa sen määrä yleinen tendenssi laskee ja ICLFI-aineistossa nousee (kuvio 4).



Kuvio 4. SPAT TO -funktioisten sijailmausten leksikaalisen variaation frekvenssit (taajuus/1000 sanetta) YKI- ja ICLFI- aineistoissa

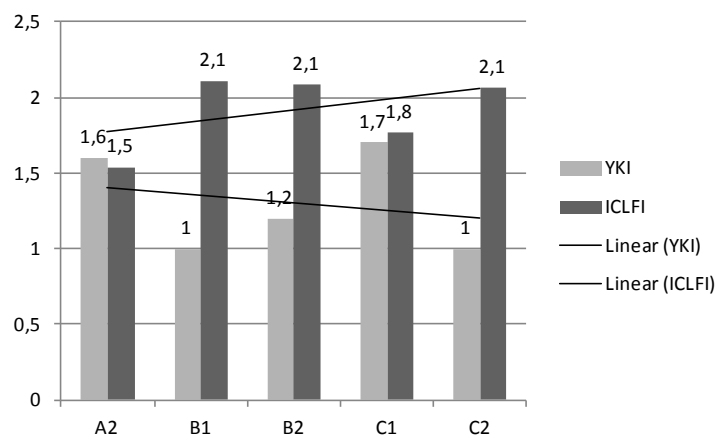
Molemmissa aineistoissa suurin variaatio on B2-tasolla, jonka jälkeen leksikaalinen variaatio alkaa taas laskea. SPAT TO -funktiossa on muita äidinkieliä puhuvien leksikaalinen variaatio vironkielisiä laajempaa.



KUVIO 5. Kohdekielen mukaiset ja vastaiset SPAT FROM -käyttöfrekvenssit (taajuus/1000 sanetta) YKI- ja ICLFI- aineistoissa

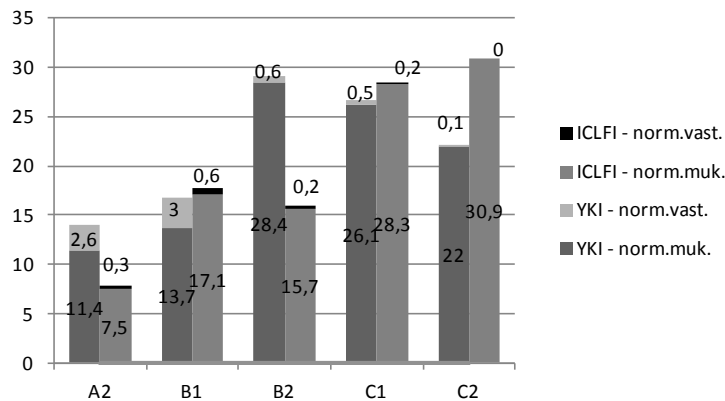
Vironkieliset suomenoppijat käyttävät SPAT FROM -funktioita huomattavasti enemmän kuin muita äidinkieliä puhuvat. Vironkielisillä käyttö vähenee tasolta toiselle. Kun lähdekieli vaihtelee (YKI-aineisto), käyttömäärät ovat tasolta toiselle melko samat. SPAT FROM -funktio vakiintuu vironkielisillä oppijoilla kohdekieliseksi YKI-aineiston oppijoita nopeammin (kuvio 5): horjuntaa ei ole A2-tasolla lainkaan ja B1- ja B2-tasoilla vain hieman. YKI-aineistossa vain puolet A1-tason ilmauksista on kohdekielisiä, ja sijavalinnassa on ongelmia C-tasolle saakka.

Leksikaalinen variaatio vironkielisten aineistossa nousee A2-tason jälkeen ja pysyy melko samanlaisena C2-tasolle saakka (kuvio 6).



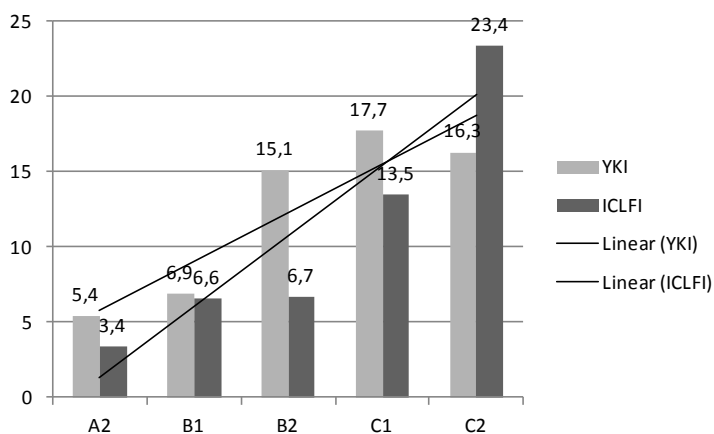
KUVIO 6. SPAT FROM -funktioisten sijailmausten leksikaalisen variaation frekvenssit (taajuus/1000 sanetta) YKI- ja ICLFI- aineistoissa

6.2. Sijojen abstrakti käyttö



KUVIO 7. Kohdekielen mukaiset ja vastaiset CIRC AT -käyttöfrekvenssit (taajuus/1000 sanetta) YKI- ja ICLFI- aineistoissa

CIRC AT -funktioisten ilmausten käyttö lisääntyy vironkielisillä informanteilla A2-tasolta C1-tasolle saakka (kuviot 7). Sijojen käyttö on alusta alkaen lähes täysin kohdekielistä. Myös YKI-aineistossa frekvenssi lisääntyy tasolta toiselle, mutta tarkkuudessa on paljon horjuntaa B1-tasolle asti; ilmaukset alkavat olla lähes täysin kohdekielisiä vasta B2-tasolla. Vironkielisillä CIRC AT -funktion frekvenssi on pienempi verrattuna muita äidinkieliä puhuvien aineistoon.



KUVIO 8. CIRC AT -funktioisten sijailmausten leksikaalisen variaation frekvenssit (taajuus/1000 sanetta) YKI- ja ICLFI- aineistoissa

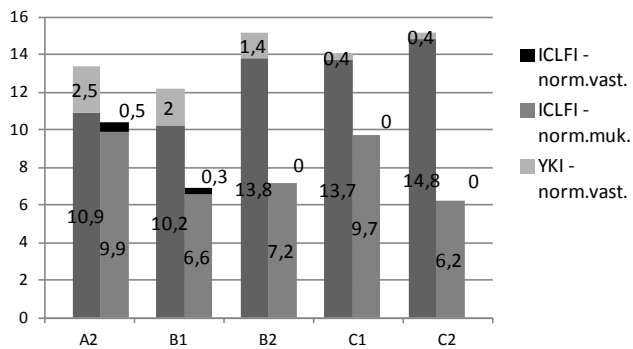
YKI- ja ICLFI-aineistoissa on CIRC AT -funktiossa huomattavissa leksikaalisen variaation selkeä kasvu taitotason noustessa (kuvio 8). Vironkielisten leksikaalinen variaatio CIRC AT -funktiossa on niukempaa kuin muita äidinkieliä puhuvilla, kuten on yleinen käyttöfrekvenssikin. Variaatiota on silti aika paljon sijojen eri funktioiden tasolla jo alimmilta taitotasoilta lähtien (3–10).

- (3) Hän on melkein aina **hyvällä tuulella**. (A2, ICLFI)
- (4) Käyn metsässä **kävelyllä**. (A2, ICLFI)
- (5) Hän on **eläkkeellä**. (A2, ICLFI)
- (6) Äitini on **opettajana** koulussa. (A2, ICLFI)
- (7) Kävin **näyttelyssä** Rävälä kadun kirjastossa. (A2, ICLFI)
- (8) Minun veli Sergo on opiskellut auton mekaaniikoksi mutta on **töissä rakennuksella**. (A2, ICLFI)
- (9) Olen ollut **vaihto-opiskelijana** jo ulkomailla. (B1, ICLFI)
- (10) Opiskelen suomea **vieraana kielenä**. (C1, ICLFI)

YKI-aineistossa ovat tyypillisiä CIRC AT -käyttötapauksia B1-tasolle saakka toimipaikat, joilla on myös spatiaalinen merkitys (11). B2-tasolla on myös YKI-aineistossa kuten ICLFI-aineistossakin hyvin monentyyppisiä ilmauksia (12, 13).

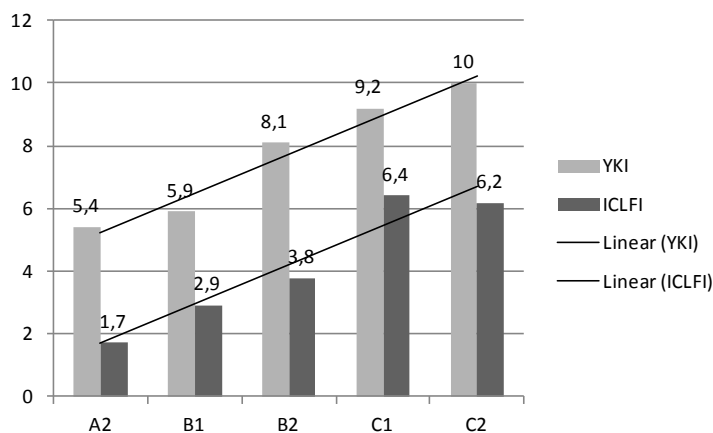
- (11) Luontossa aika pystähty. Sinnä jää kaikki stunat(?) mitä ovat kokoutuneet vuoteen aikana **kaupungissa, työssä, lastentarhassa, koulussa**, missä vaan. (B1, YKI)
- (12) Olen valitettavasti **iltavuorossa**. (B2, YKI)
- (13) Meidän täytyy käyttää autoamme vain **vältämättömissä olosuhteissa**. (B2, YKI)

CIRC TO -käyttö on melko tasaista vironkielisillä oppijoilla A2-tasolta eteenpäin: käyttö on alusta alkaen lähes kohdekielistä (kuvio 9). YKI-aineiston oppijoilla CIRC TO -käytöt lisääntyvät A1-tasolta C2-tasolle saakka. Tarkkuus horjuu melko säännöllisesti A1– B2-tasoilla ja jonkin verran vielä hieman C-tasoillakin.



KUVIO 9. Kohdekielen mukaiset ja vastaiset CIRC TO -käyttöfrekvenssit (taajuus/1000 sanetta) YKI- ja ICLFI- aineistoissa

YKI-aineistosta ilmenee, että vaikka oppijat käyttävät suuntaista verbiä (pääasiassa *mennä*), referentin kohteeseen ei merkitä suuntaa. TO-funktioniset ilmaukset ovat oppijoille haastavia myös SPAT-kentällä, mutta CIRC-kentällä horjuntaa on vielä enemmän ja kauemmin. A1-tasolla noin puolet kaikista TO-funktionisista ilmauksista jää kokonaan vaille sijaa tai sijavalinta on väärä. Tyypillisesti valitaan staattinen sija dynaamisen asemesta: esimerkiksi *Lähetät lomamatkalla* 'lähdet lomamatkalle' ja *voimme mene elokuvassa* 'mennä elokuvaan'. CIRC TO -funktion yleinen käyttöfrekvenssi on vironkielisten aineistossa selvästi pienempi kuin muita äidinkieliä puhuvilla.



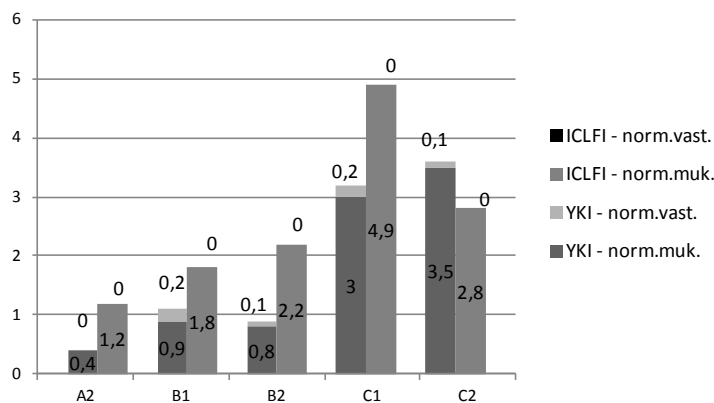
Kuvio 10. CIRC TO -funktioisten sijailmausten leksikaalisen variaation frekvenssit (taajuus/1000 sanetta) YKI- ja ICLFI- aineistoissa

Leksikaalisen variaation kehitys on molemmissa aineistoissa samantyyppistä: taitotason noustessa lisääntyy myös variaatio C2-tasolle saakka (kuvio 10). Huomattava ero ilmenee yleisen esiintymisfrekvenssin tasolla. Esimerkkejä tyypillisestä CIRC TO -käytöstä ICLFI-aineistossa ovat lauseet (14–18).

- (14) Käyn **suihkussa** ja sitten minä lähdän **töihin**. (A2, ICLFI)
 (15) Juon teetä ja lähdän **luennolle**. (A2, ICLFI)
 (16) Koulun jälkeen menemme **ostoksille**. (B1, ICLFI)
 (17) Käyn **makuulle** kello kaksitoista. (B1, ICLFI)
 (18) Naisetkin menivät **sotaan**. (B2, ICLFI)

YKI-aineistossa on sijojen käyttö B2-tasolla jo hyvin tarkkaa. Molemmat seuraavista esimerkeistä ovat samalta informantilta. Ensimmäisessä (19) paikallissijainen ilmaus *hammaslääkärille* on selkeästi sirkumstantiaalinen; toisessa (20) se saa melko spatiaalisen tulkinnan.

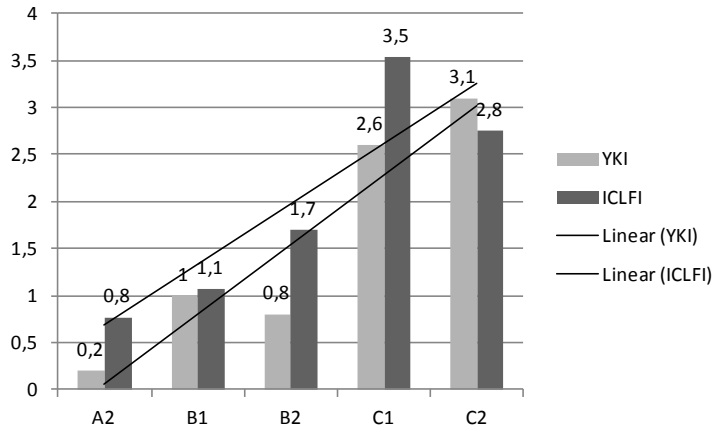
- (19) Sain viestin äidiltäni, joka sai yllättäen peruutusajan **hammalääkärille**. (B2, YKI)
 (20) Olin luvannut kuljetta äitini **hammaslääkäriin**. (B2, YKI)



KUVIO 11. Kohdekielen mukaiset ja vastaiset CIRC FROM -käyttöfrekvenssit (taajuus/1000 sanetta) YKI- ja ICLFI- aineistoissa

CIRC FROM -käytöt lisääntyvät YKI-aineiston oppijoilla selkeästi tasolta toiselle (kuvio 11). Tarkkuudessa on A1-tasolla vielä paljon horjuntaa (50 %) ja edelleen hieman C-tasoille asti.

Vironkielisten aineistossa CIRC FROM -käytön tarkkuus on melkein kohdekielistä jo A2-tasolta, sen taajuus nousee taitotason noustessa. CIRC FROM -funktiota suositaan vironkielisten aineistossa selvästi enemmän kuin YKI-aineistossa. Erot ovat isot juuri B1–B2-taitotasoilla.



KUVIO 12. CIRC FROM -funktioisten sijailmausten leksikaalisen variaation frekvenssit (taajuus/1000 sanetta) YKI- ja ICLFI- aineistoissa

Leksikaalinen variaatio aineistoissa on samanlaista tasoilla B1 ja C2 (kuvio 12). CIRC FROM -funktiossa on havaittavissa selvä leksikaalisen variaation lisääntyminen taitotasolta toiselle, kuten CIRC AT ja TO -funktioissakin. Vironkielisten CIRC FROM -käytöissä on paljon variaatiota myös funktiotasolla: paikallissijoilla ilmaistaan tiedonlähdettä, syytä, toiminnallista paikkaa, ainesta ja alkuperää, tuloslauseen lähtökohtaa ym. (21–25). YKI-aineistossa ei esiinny yhtä laajasti CIRC FROM -funktioisia ilmaistyypppejä (ICLFI-aineiston esimerkit 22 ja 24).

- (21) luin sen **netistä**. (B1, ICLFI)
- (22) syleillessään toinen toista he itkivät **isosta onnesta** ja kiittivät jumalaa. (B2, ICLFI)
- (23) **luennolta** menen ostoksille. (A2, ICLFI)
- (24) vessan vieressä on vielä yksi **tummasta puusta** kaappi. (B1, ICLFI)
- (25) hän opiskelee ja **hänestä** tulee lääkäri. (B1, ICLFI)

YKI-aineistossa esiintyy kaikilla taitotasoilla toiminnallisesta paikasta poistumista merkitseviä CIRC FROM -ilmaisuja (26–28).

- (26) Tulen kurssiin suoraan **työstä**. (A2, YKI)
- (27) Tulin **kurssilta** aika myöhemmin. (B1, YKI)
- (28) Kun tulet **luontoretkestä** takaisin arkielämään. (B2, YKI)

Fiktiivisen liikkeen ilmaukset (havainto tai tiedonlähde) (29, 30) yleistyvät YKI-aineistossa B- ja C-tasoilla. Mentaalisen olotilan muutosta ei esiinny A1-tasolla, mutta A2-tasolta löytyy yksi esimerkki ja B-tasoilta vain muutama. Vasta C-tasoilla ilmaustyyppi on jo selvästi produktiivinen (31–32).

- (29) Luin Helsingin Sanomista kirjoitukseen Terveistä **elintavoista**. (B2, YKI)
- (30) sen voin nähdä **asiakasrekisterissä** tietokoneella. (C1, YKI)
- (31) Kilpailu tekee **urheilijasta** voittajan. (B1, YKI)
- (32) **autosta** voi tulla hyvä ystävä. (B2, YKI)
- (33) Milloin **elämäntavasta** juoppoteleminen tulee sairaus alkoholismi? (C2, YKI)

Kaiken kaikkiaan näyttää siltä, että CIRC FROM -tyyppiset ilmaukset vakiintuvat (norminmukaisten muotojen osuus 100 %), produktiivistuvat ja yleistyvät YKI-aineistossa vasta ylimmällä, C-tasolla.

7. Pohdintaa

Paikallissijat ovat suomessa yleisiä ja suurtaajuisia, minkä vuoksi niitä esiintyy molemmissa oppijankielen aineistoissa jo alimmilta taitotasoilta lähtien. Molemmissa oppijankielen aineistoissa käytettiin enemmän SPAT -funktioita. Spatiaalisten funktioiden käyttö laskee ja sirkumstantiaalinen käyttö lisääntyy taitotason noustessa. Tämän muutoksen taustalla voi olla (ainakin ICLFI-aineistossa) tekstilajien vaihtelu – tasoilla A2–B1 on hallitsevana kuvaus ja siitä eteenpäin arvostelu, essee, referaatti ja kirje. YKI-aineistossa tekstilajeilla ei pitäisi olla yhtä isoa merkitystä: kullekin tasolle on valikoitu samantyyppisiä tekstilajeja. Toisaalta

on otettava huomioon, että EVK:n mukaan A1–B1-taitotasojen kommunikatiivisiin piirteisiin kuuluu konkreettisten funktioiden käyttö. Sitä vastoin B1-tasoa ylemmillä tasojen ominaisuuksiin kuuluu abstraktien suhteiden ilmaiseminen (EVK 2003). Konkreettisuus ja abstraktius ovat siis taitotason ontologisia ominaisuuksia. Argumentatiivinen tekstityyppi todennäköisesti johtaa oppijoita käyttämään enemmän abstrakteja funktioita. Tällainen oppimisjärjestys toisaalta kaiuttaa myös lokalistista hypoteesia: konkreettiset ja spatiaaliset suhteet opitaan kielentämään ennen abstrakteja suhteita.

Tarkkuus kehittyy odotuksenmukaisesti taitotason noustessa molemmissa aineistoissa. Tuloksista on selkeästi tehtävissä päätelmä, että sisäsija (inessiivi) on yleisempi ja vakiintuu sekä konkreettisissa että abstrakteissa käytöissä ennen ulko- tai yleistä sijaa (adessiivia tai essiiviä). Ei-kohdekielistä valintaa on siis kauemmin silloin, kun olisi norminmukaista valita ulko- tai yleinen sija.

Abstrakteissa ilmauksissa suunta hallitaan varhain, koska alimmilla tasoilla käytetyt ilmaukset ovat kiteymiä. Vironkielisten aineistossa on norminmukaisten muotojen osuus yli 89 % kaikissa funktioissa jo A2-tasolla: SPAT TO -funktiossa se on matalin eli 89 %, FROM-funktioissa 100 % , CIRC TO ja AT sekä SPAT AT -funktiossa 96 %. YKI-aineistosta selviää, että myös muita äidinkieliä puhuvien norminmukaisten muotojen osuus ylittää 80 %:iin kaikissa CIRC-funktioissa jo A2-tasolla. SPAT-funktiot sitä vastoin tuntuvat aiheuttavan enemmän ongelmia juuri muita äidinkieliä puhuville: SPAT AT -funktion norminmukaisten muotojen osuus on yli 80 % B1-tasolla, SPAT TO -funktion B2-tasolla ja SPAT FROM -funktion vasta C1-tasolla.

Leksikaalisen variaation tarkastelussa ilmenee, että SPAT-funktioiden osalta variaatio pysyy molemmissa aineistoissa melko tasaisena taitotasolta toiselle, kun taas CIRC-funktioissa se lisääntyy A-tasolta C-tasolle siirryttäessä. YKI-aineistoon verrattuna vironkielisten oppijoiden leksikaalinen variaatio on selvästi laajempaa FROM- ja selvästi vähäisempää TO-funktioissa. CIRC AT -funktiossa sen sijaan on YKI-aineiston leksikaalinen variaatio laajempaa. Odotuksenmukaista on vironkielisten

pienempi leksikaalinen variaatio TO-funktioissa, mutta CIRC AT -funktiossa se on odotuksenvastaista. Tässä voi olla kyse aineistojen eroista: YKI-aineistossa kirjoittajien taustat vaihtelevat, kun taas ICLFI-aineisto on homogeenisempi. Samoin sanaston laatuun vaikuttavat tekstilaji, tehtävänanto, tilanne (luokkaopetus tai testitilanne) ja mahdollinen sanakirjan tai jonkin muun vastaavaa apuvälineen käyttö. YKI-aineistossahan apuvälineisiin turvautuminen ei ole ollut sallittua.

Vironkielisten oppijoiden suomen paikallissijojen käytössä esiintyy sekä positiivista että negatiivista lähdekielen vaikutusta. Positiiviseksi vaikutukseksi on tulkittavissa muita äidinkieliä puhuvia kohdekielisempi paikallissijafunktioiden tarkkuus. Sijavalinta ei aiheuta vironkieliselle oppijalle ongelmia, koska oppijan on helppo havaita samanlaisuudet systeemin ja rakenteiden välillä.

Läheisen sukukielen myönteinen vaikutus näkyy myös distribuutiotasolla. Aineistoja ei ole tarkasteltu paikallissijojen eri funktioiden variaation perusteella (esim. elatiivi sirkumstantiaalisella kentällä voi ilmaista paikkaa, tuloslauseen lähtökohtaa, ainesta tai alkuperää, josta jotain on valmistettu, tapahtumaa, syytä jne.), mutta havaintojen perusteella näyttää siltä, että vironkielisten aineistossa variaatiota on enemmän myös paikallissijojen funktioissa. Paikallissijoilla on virossakin paikan ilmaisemisen lisäksi monia muita funktioita. Äidinkielellä on myös yleinen positiivinen leksikaalinen vaikutus: suomen ja viron sanastot ovat läheisiä, joten sanoja opitaan ja muistetaan helpommin. Siis sekä leksikaalisen että funktionaalisen tason vuoksi vironkielisillä variaatio on tietyissä funktioissa laajempaa kuin muita äidinkieliä puhuvilla. Viron ja suomen väliset fonologiset, morfologiset ja morfosyntaktiset samankaltaisuudet ovat osallisina siihen, että vironkielisillä paikallissijojen käyttö on helpompaa kuin esimerkiksi ruotsinkielisillä tai muita äidinkieliä puhuvilla YKI-aineistossa.

Negatiivista lähdekielen vaikutusta esiintyi vironkielisillä oppijoilla tasoilla A2 ja B1. Enimmäkseen oli kyse sanavartalojen siirtymisestä lähdekielestä kohdekieleen. Tasoilla A2–B1 esiintyy norminvastaisia muotoja myös tapauksissa, joissa lähde- ja kohdekielen

morfosyntaktiset ja/taifonologiset järjestelmätovatsamankaltaisia. Oppija havaitsee samankaltaisuuden niillä tasoilla ja olettaa myös kohdekielen muiden järjestelmien, esim. morfologian, toimivan lähdekielen mallin mukaan.

Negatiivisena lähdekielen vaikutukseksi on tulkittavissa vironkielisten oppijoiden selvästi pienempi TO- ja suurempi FROM-funktioiden käyttö verrattuna muita äidinkieliä puhuviin. TO-funktioiden alikäyttö näyttää olevan ominaista juuri vironkielisille suomenoppijoille; esimerkiksi ICLFI-korpuksen ruotsinkielisten aineistossa (Määttä 2011) tällaista TO-funktioiden alikäyttöä ei ole havaittu. TO-funktiossa on pitkälti kyse illatiivin käytöstä sen monissa eri funktioissa. Illatiivin alikäyttö oppijankielessä voi olla oppijansuomen erityispiirre, koska illatiivia pidetään haastavimpana sisäpaikallissijana morfologisista, syntaktisista ja semanttisista syistä (Martin ym. 2010: 65–66). Illatiivin muodostaminen on vironkielisille suomenoppijoille vaikeaa. Sen on osoittanut myös Annekatrin Kaivapalu (2005) viron- ja venäjänkielisten suomenoppijoiden monikkomuotojen taivutusta tutkiessaan. Hänen mukaansa illatiivin vaikeus oppijoille selittyy yksi–moni-suhteella: kielen oppijalle ovat hankalampia ne kohdekielen rakenteet, joita lähdekielessä vastaa vain yksi tietty rakenne. Suomen kielen monia illatiivinpäätteitä vastaa virossa vain yksi. Illatiivimuotojen vähäisempää esiintymistä voi selittää myös sen korvaaminen muilla sijoilla, kuten esimerkiksi inessiivillä tai nominatiivilla. (Ks. myös Lauranto 1997: 114–119.) Vaikka suomen illatiivia vastaa enimmäkseen virossakin illatiivi, funktioiden ero saattaa aiheuttaa negatiivista lähdekielen vaikutusta, koska virossa illatiivia vastaa myös allatiivi tai postpositio (Keba 2004: 76). Illatiivin esiintyminen muuta sijoja vähemmän voi johtua myös oppijoiden tietoisesta käyttäytymisestä: koska illatiivi on kompleksinen, sitä vältetään. Tällainen illatiivimuodon alikäyttäminen on mahdollista yleisen positiivisen lähdekielen vaikutuksen ansiosta. Sellaiset kohdekielen sanat ja muodot, joille oppija ei löydä vastineita lähdekielestään, eivät tarjoa perustaa myönteiselle vaikutukselle, joten oppija taipuu yleensä välttämään kyseisiä muotoja (Ringbom 2007: 56).

Suomen ja viron paikallissijajärjestelmien eroista johtuvia sijavalinnan norminvastaisia tapauksia ei juuri esiintynyt. Lähdekielen kielteistä vaikutusta, joka osoittaa lähde- ja kohdekielen järjestelmien sekoitumista, esiintyi vähäisin määrin vain alimmilla kielitaitotasoilla. Sitä vastoin lähdekielen positiiviseksi vaikutukseksi ovat tulkittavissa tarkkuuden korkea taso ja erilaisten abstraktien sekä konkreettisten funktioiden käyttö jo A-tasoilta lähtien.

Tulokset osoittavat, että paikallissijoja käytetään sekä spatiaalisessa että sirkumstantiaalisessa funktiossa jo alimmilta taitotasoilta lähtien. Abstrakti käyttö lisääntyy A-tasolta C-tasolle, kun taas konkreettinen käyttö vähenee. Tarkkuuden kehitys ei näytä seuraavan lokalistisen hypoteesin mallia: sirkumstantiaalinen käyttö vakiintuu kohdekieliseksi aikaisemmissa kieltenoppimisvaiheissa kuin spatiaalinen käyttö. Abstraktien funktioiden taustalla näyttää olevan niiden kiteytyneisyys, joka helpottaa rakenteen muistamista ja käyttämistä. Leksikaalinen variaatio on laajempaa SPAT- ja vähäisempää CIRC-funktioissa. Tajuuden, tarkkuuden ja distribuution yhteisellä tarkastelulla hallitaan spatiaalinen käyttö ennen abstraktimpaa, kuten lokalistinen hypoteesi ennustaa.

Kiitokset

Tutkimusta ovat rahoittaneet Viron Tiedesäätiö (grant 8240 “Lähtekeelee mõju ja teise keele omandamine: korpuspõhine uurimus”), Suomen Akademia ja Jyväskylän yliopisto (Topling -hanke).

Lähteet

- Cefling – Linguistic Basis of the Common European Framework for L2 English and L2 Finnish. <https://www.jyu.fi/hum/laitokset/kiellet/cefling/en> (24.7.2013).
- Croft, William 2001. *Radical Construction Grammar: Syntactic Theory in Typological Perspective*. New York: Oxford University Press. <http://dx.doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198299554.001.0001>
- Dahl, Östen 1987. Case grammar and prototypes. – René Dirven, Günther Redden (Eds.). *Concepts of Case*. Tübingen: Günther Narr Verlag, 147–161.

- EKG = Ereht, Mati, Tiiu Ereht, Ülle Viks, Reet Kasik, Helle Metslang, Henno Rajandi, Kristiina Ross, Henn Saari, Kaja Tael, Silvi Vare 1995. Eesti keele grammatika I: Morfoloogia sõnamoodustus. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Eesti Keele Instituut.
- EVK = Eurooppalainen viitekehys. Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys 2003. Helsinki: WSOY.
- Fong, Vivienne 1998. Space and time in the semantics of the Finnish case system. – Jean Pierre Koenig (Ed.). *Discourse and Cognition: Bridging the Gap*. Stanford: CSLI Publications, 17–28.
- Hakulinen, Lauri 1979. Suomen kielen rakenne ja kehitys. Neljäs, korjattu ja lisätty painos. Helsinki: Otava.
- Huomo, Tuomas 1997. Lokatiivit lauseen semanttisessa tulkinnassa. Ajan, omistajan, paikan ja tilan adverbiaalien keskinäiset suhteet suomen kielessä. *Publications of the Department of Finnish and General Linguistics of the University of Turku* 55. Turku: University of Turku.
- Huomo, Tuomas 2006. I woke up FROM the sofa – Subjective directionality in Finnish expressions of a spatio-cognitive transfer. – Marja-Liisa Helasvuo, Lyle Campbell (Eds.). *Grammar from the Human Perspective: Case, Space and Person in Finnish*. Amsterdam: John Benjamins, 41–65.
- Huomo, Tuomas 2007. Force dynamics, fictive dynamicity, and the Finnish verbs of remaining. – *Folia Linguistica* 41 (1), 1–2; 73–97.
- ISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen, Irja Alho 2004. Iso suomen kielioppi. Toinen painos. SKS:n toimituksia 950. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Jackendoff, Ray 1983. *Semantics and Cognition*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Jantunen, Jarmo 2011. Kansainvälinen oppijansuomen korpus (ICLFI): typologia, taustamuuttajat ja annotointi. – *Lähivördlusi. Lähivertailuja* 21, 86–105. <http://dx.doi.org/10.5128/LV21.04>
- Jarvis, Scott 2000. Methodological rigor in the study of transfer: Identifying L1 influence in the interlanguage lexicon. – *Language Learning* 50 (2), 245–349. <http://dx.doi.org/10.1111/0023-8333.00118>
- Jarvis, Scott 2011. Conceptual transfer: Crosslinguistic effects in categorization and construal. – *Bilingualism: Language and Cognition* 14 (1), 1–8. <http://dx.doi.org/10.1017/S1366728910000155>
- Jarvis, Scott, Aneta Pavlenko 2008. *Crosslinguistic Influence in Language and Cognition*. New York, London: Routledge.
- Kaivapalu, Annekatrin 2005. Lähdekieli kielenoppimisen apuna. *Jyväskylä Studies in Humanities* 44. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

- Kaivapalu, Annekatrin, Maisa Martin 2007. Morphology in transition: Plural inflection of Finnish nouns by Estonian and Russian learners. – *Acta Linguistica Hungarica* 54 (2), 129–156. <http://dx.doi.org/10.1556/ALing.54.2007.2.2>
- Keba, Maarja 2004. Keittää puuro maitoon – suomen kielen illatiivi, sen lokalisuus ja käänkösvastineet virossa. Julkaisematon maisterityö. Tarton yliopiston itämerensuomalaisten kielten laitos.
- Lakoff, George 1987. *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. Chicago: University of Chicago Press. <http://dx.doi.org/10.7208/chicago/9780226471013.001.0001>
- Langacker, Ronald W. 1991. *Foundations of Cognitive Grammar. Vol. 2. Descriptive Application*. Stanford: Stanford University Press.
- Lauerma, Petri 1990. Avoimia kuvausongelmia. – Pentti Leino, Marja-Liisa Helasvuo, Petri Lauerma, Urpo Nikann, Tiina Onikki (Toim.). Suomen kielen paikallissijat konseptuaalisessa semantiikassa. *Kieli* 5. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos, 261–281.
- Lauranto, Yrjö 1997. Ensi askeleita paikallissijojen käyttöön. Espanjankielisten suomenoppijoiden sisä- ja ulkopaikallissijat konseptuaalisen semantiikan näkökulmasta. – *Kakkoskieli. Suomea toisena ja vieraana kielenä käsittelevää tutkimusta ja oppimateriaali*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Leino, Jaakko 2003. Antaa sen muuttua. Suomen kielen premissivirakenne ja sen kehitys. SKS:n toimituksia 900. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Leino, Pentti 1989. Paikallissijat ja suhdesääntö: Kognitiivisen kieliopin näkökulma. – *Virittäjä* (93), 161–219.
- Leino, Pentti 2001. Verbit, konstruktiot ja lausetyypit. – Pentti Leino, Ilona Herlin, Suvi Honkanen, Lari Kotilainen, Jaakko Leino, Maija Vilkkumaa (Toim.). *Roolit ja rakenteet*. SKS:n toimituksia 813. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 11–66.
- Leino, Pentti, Tiina Onikki 1992. Comments on cognitive grammar. – Maria Vilkkuna (Ed.). *The Yearbook of the Linguistic Association of Finland*. Helsinki: WSOY, 35–51.
- Martin, Maisa, Sanna Mustonen, Nina Reiman, Marja Seilonen 2010. On becoming an independent user. – Inge Bartning, Maisa Martin, Ineke Vedder (Eds.). *Communicative Proficiency and Linguistic Development: Intersections between SLA and Language Testing Research*. *Eurosla Monographs Series 1*. European Second Language Association, 57–81.
- Mikone, Eve 2010. Huomioita viron ja suomen paikallissijojen käytön eroista. – *Lähivördlusi. Lähivertailuja* 19, 22–37. <http://dx.doi.org/10.5128/LV19.02>

- Määttä, Tuija 2011. Ruotsinkielisten alkeistason suomenoppijoiden paikallissijojen käytöstä. – Lähivördlusi. Lähivertailuja 21, 154–184. <http://dx.doi.org/10.5128/LV21.07>
- Onikki, Tiina 1990. Sirkumstantiaalinen kenttä. – Pentti Leino, Marja-Liisa Helasvuo, Petri Lauerma, Urpo Nikann, Tiina Onikki (Toim.). Suomen kielen paikallissijat konseptuaalisessa semantiikassa. Kieli 5. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos, 221–260.
- Onikki-Rantajääskö, Tiina 2001. Sarjoja: nykysuomen paikallissijaiset olotilanilmaukset kielen analogisuuden ilmentäjinä. SKS:n toimituksia 817. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Rahkonen, Matti 1977. Suomen paikanilmauksista. – Virittäjä 81, 21–52.
- Remes, Hannu 1983. Viron kielioppi. Helsinki: WSOY.
- Remes, Hannu 1995. Suomen ja viron vertailevaa taivutustypologiaa. Oulu: University of Oulu.
- Ringbom, Håkan 2007. Cross-linguistic Similarity in Foreign Language Learning. Clevedon: Multilingual Matters LTD.
- Sajavaara, Kari 2006. Kontrastiivinen analyysi, transferi ja toisen kielen oppiminen. – Annekatrin Kaivapalu, Külvi Pruuli (Toim.). Lähivertailuja 17. Jyväskylä Studies in Humanities 53. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 9–25.
- Siivelt, Keaty 2009. Korpuspohjainen tutkimus vironkielisten suomenoppijoiden sisäpaikallissijojen käytöstä. Julkaisematon BA-tutkielma. Tallinnan yliopisto. Viron kielen ja kulttuurin instituutti.
- Siro, Paavo 1964. Suomen kielen lauseoppi. Helsinki: Tietosanakirja Oy.
- Siro, Paavo 1977. Sijakielioppi. 2., korjattu painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Tunkelo, Eemil Aukustin 1931. Eräistä tulo- ja erosijain merkitystehtävistä. – Virittäjä 35, 205–230.

Keaty Siivelt

Raudtee 30A
11623 Tallinn, Estonia
ksiivelt@tlu.ee

Sanna Mustonen

Katvelankatu 14
44200 Suolahti, Finland
sanna.s.mustonen@jyu.fi

L1 influence and CEFR levels: On the development of the use of Finnish local cases

KEATY SIIVELT

University of Tallinn

SANNA MUSTONEN

University of Jyväskylä

This article is an investigation of the effect of L1 influence in the development of learner Finnish. The study concentrates on the development of the use of Finnish local cases by L1 Estonian and L1 multi-language background learners. Written data is collected from the L1 Estonian subcorpus of International Corpus of Learner Finnish – ICLFI, 86 178 tokens in total. To identify the effect of positive transfer ICLFI data is compared to the results of Sanna Mustonen's study (Martin et al. 2010: 64–67) on the development of the use of Finnish local cases in the Cefling Project. Comparison data consists of writing samples totalling 53 019 words produced by adult non-native speakers of Finnish from over 20 L1 backgrounds. This corpus is a collection of Finnish National Proficiency Certificate exams. All texts from both corpora have been independently rated to be at a given CEFR level. In a cross-corpora comparison, the development of the use of Finnish local cases is analyzed by means of frequency, accuracy, distribution and conceptual semantics.

Finnish local cases emerge from early stages on in both corpora. The use of spatial expressions declines and the use of circumstantial expressions rises when the learners' proficiency level rises. Results show that despite the differences in the use of local cases in Estonian and Finnish, learners with a closely related L1 exhibit native-like performance by the means of frequency and accuracy in earlier stages than those learners of other language backgrounds. The development of accuracy shows that L1 Estonian learners achieve at least 89% accuracy in their use of local cases already at the level A2. The underlying objective similarities make it possible for learners to assume and perceive similarity across these languages.

Keywords: second language acquisition; learner language; cross-linguistic influence; local cases; conceptual semantics; Finnish; Estonian